

Visionaire ervaringen aan levenseinde brengen troost

James Martin, *Resurrection Morning*. © RR

De Zwitserse theoloog Simon Peng-Keller bestempelt visionaire ervaringen in de nabijheid van de dood als "*palliative Imagination*". Hij kiest bewust voor een zo neutraal mogelijke term om niet geklemd te raken tussen de uiterst uiteenlopende verklaringsmodellen ervoor. Belangrijk voor de hoogleraar *Spiritual Care* aan de universiteit van Zürich is dat zorgverleners ruimte creëren voor het genezende en troostende potentieel ervan.

LUDWIG DE VOCHT // Simon Peng-Keller is van oordeel dat van christelijke spirituele zorgverleners verwacht mag worden dat ze theologisch goed voorbereid zijn op de interpretatieproblemen die palliatieve imaginatie kan oproepen. Hij maakt een onderscheid tussen ervaringen waarbij de nabijheid van de dood van "episodische" aard is en die waarbij die nabijheid van "finale" aard is. Klassieke bijna-doodervaringen en ervaringen die tijdens een coma worden beleefd, bestempelt hij als episodisch. Tot de ervaringen met een finaal karakter rekent hij droomvisioenen en waakvisioenen, waaronder het sterfbedvisioen.

Studie

De katholieke theoloog citeert in zijn boek *Sinnereignisse in Todesnähe* een studie van de Amerikaanse palliatieve arts Christopher Kerr waaruit blijkt dat visionaire ervaringen meer voorkomen dan wordt vermoed: 88,1 procent van patiënten die in een palliatieve eenheid verblijven, maken er melding van waarbij 60 procent die visionaire ervaringen als troostend bestempelt. Doordat zulke ervaringen meer optreden kort voor een overlijden op een moment dat patiënten niet meer tot verbale communicatie in staat zijn, zou het percentage volgens de theoloog nog hoger kunnen liggen. Het verschijnen van overleden vrienden of familieleden is met 46 procent de visionaire ervaring in de nabijheid van de dood die het meest voorkomt. Volgens Peng-Keller staat daarbij een visioen van de overleden moeder op de eerste plaats. Het verschijnen van reeds overleden familieleden en het gevoel dat men door hen wordt opgewacht, wordt als troostrijk ervaren.

Christelijke paaservaring

Hoe kunt u zulke ervaringen theologisch inkaderen indien een patiënt daarnaar vraagt? "Dat is me inderdaad al enkele malen overkomen", geeft de Zwitserse hoogleraar toe die sinds oktober 2015 de leerstoel *Spiritual Care* bekleedt. "Ik probeer zulke ervaringen telkens weer te

valideren en ook te bekrachtigen door erop te wijzen dat ze goed passen in het christelijke geloof dat de grens tussen leven en dood door het paasgebeuren gerelativeerd is. De christelijke paaservaring is precies dit: de ontmoeting met een gestorvene die in een andere, moeilijk beschrijfbaar werkelijkheidsvorm verschijnt."

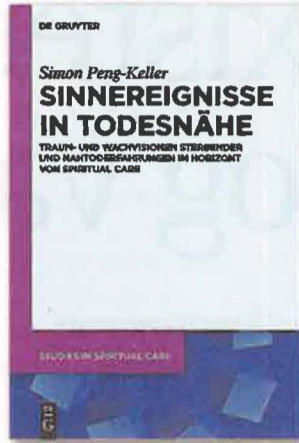
Augustinus

In zijn boek gaat Peng-Keller dieper in op de theologische aspecten van de verschijning van overledenen en lichtwezens in de nabijheid van de dood. Hij verwijst daarbij naar Augustinus (354-430) die erop wees hoe moeilijk het is een onderscheid te maken tussen enerzijds de verschijning van iemand en anderzijds die persoon zelf. Augustinus beschouwt dergelijke verschijningen als indirecte godservaringen: God zelf die nabestaanden troost via een engel die het beeld van een bekend iemand oproept.

Simon Peng-Keller. © BRUEDERLI

Augustinus probeerde met zijn standpunt pogingen tot communicatie met overledenen in te dammen, schrijft de theoloog. Augustinus' visie werd volgens Peng-Keller door de scholastiek bereidwillig overgenomen waarbij verschijningen als imaginaire visioenen behandeld wer-

Simon Peng-Keller, *Sinnereignisse in Todesnähe. Traum- und Wachvisionen Sterbender und Nahtoderfahrungen im Horizont von Spiritual Care, Studies in Spiritual Care Volume 1*, De Gruyter, Berlin/Boston, 188 blz.

den. In de praktijk werden andere accenten gelegd, merkt de hoogleraar op. De procedure tot heiligverklaring die in de middeleeuwen werd ingevoerd, stelt dat overleden heiligen het leven van mensen die hen aanroepen positief beïnvloeden, wat vaak met hun verschijning gepaard gaat. Ook in de christelijk-spirituele literatuur komen volgens hem talloze voorbeelden voor van visitaties in de nabijheid van de dood. De benadering van "visionaire ervaringen" als religieuze openbaring is een van de vier verklarencategorieën die Peng-Keller aanhaalt. De ervaringen kunnen ook reductionistisch beschouwd worden als neurologisch fenomeen, of meer parapsychologisch getint als buitenzintuigelijke waarneming of als "werkelijkheidsontsluitende verbeelding". De Zwitserse hoogleraar wil zich op geen van de vier verklarencategorieën laten vastpinnen en bestempelt daarom visionaire ervaringen in de nabijheid van de dood als "palliatieve imaginatie."

Grenssituaties van het leven

Waarom hebt u die term gekozen? "Ik heb een liefst zo neutraal mogelijke beschrijving gezocht. De dubbelzinnigheid van de term 'palliatief' is bewust gekozen. De bestudeerde ervaringen hebben in de regel een 'palliatief' effect zoals ze door de palliatieve zorg ook wordt nastreefd: ze ondersteunen mensen in de nabijheid van de dood doordat ze een troostend effect hebben, hoop bieden en creatieve krachten vrijmaken. De sterkte van de uitdrukking 'palliatieve imaginatie' ligt erin dat hij in de verschillende verklarencategorieën kan worden ingepast. Wanneer men zich beperkt tot een zuiver psychologisch perspectief, wat ik zelf niet doe, kan men die fenomenen positief valideren door ze als een soort van zelfbeschermingsmechanisme te beschrijven. In grenssituaties van het leven wordt een andere vorm van beleven ingeschakeld die ons beschermt tegen pijn en die onze machteloosheid compenseert", verklaart Peng-Keller. Belangrijk voor de Zwitserse theoloog en hoogleraar *Spiritual Care* is dat alle professionele zorgverstrekkers voldoende aandacht besteden aan het genezende en troostverstrekkende potentieel van visionaire ervaringen die zich aan het einde van het leven ongewild en oncontroleerbaar kunnen aandienen. Hierdoor kan aan die ervaringen voldoende ruimte worden geboden.